muust maailmast seisev vanemate kodu (juba E. varasemas eas omandasid vanemad Soosaare nimelise talu Kooraste külas Rõngu klk.) kahe venna ning õega ja pimeda vanaemaga keset soid, metsi ning õitsvaid nurmi. E. teosoofilis-usuline luule laenab oma konkreetse plastilikkuse siit, ülendades maise kodu jumaluse asukoha sümboliks. Teise momendina tuleb mainida kirjanduslikku ringi maamõõtja Eichenwaldti, O. Grossschmidti (vt.) ning Bernh. Weberiga. Siit saab E. tõuke oma sisemisele otsimisele ning luuletamisele, mille saavutused hakkavad ilmuma »Olevikus« j. m. Värsitehniliselt satub E. siin 90-date aa. epigoonide lohaka mõju alla, millest ta polegi suutnud või tahtnud vabaneda. — E. toodang on sisemiselt algupärane, sellepärast võib kõnelda ainult ajajärgu üldisest mõjutusest E.-le. Ta kuulub romantikute suurde perre, nimetatagu neid nüüd neoromantikuiks või sümbolistideks. E. luuletuste harras usulis-müstiline põhitoon, tema intuitsiooni muusikaline värving ühendab teda romantikutega. Helin, kumin, sumin, hõise — see heliseb vahet pidamata E. kõrvus ning viib ta ses suhtes kokkupuutumisse Juh. Liiviga (vt.), ainukese eesti luuletajaga, kellega E. on sugulashingi. Kuid E. pole mingi tavaline romantik ega sümbolist, kuigi ta oma sisemise mina väljendamiseks on sunnitud tarvitama sümbolit: ta on rohkem kui luuletaja meie euroopaliku arusaamise järele. E. siseilma probleem on temale enesele — mis?, mitte kuidas? E. mõistmiseks on tingimata tarvis olla tuttav mõne India usulis-filosoofilise vooluga, mõne joga-süsteemiga, kõige pealt küll bhakti, s. o. usu ning armastuse teega, sest mõned E. luuletused, nagu »Meil kõigil ühine on pulmapidu ees . . .«, on otse programmluuletused. India usufilosoofia järgi on inimese arenemise lõppsiht ühineda absoluutsega — jumalusega, hävida siis kui indiviid. Selle õpetuse järgi on igas inimeses, igas loodasjas osa jumalust. Edenemine, kujunemine seisab selles, et jumalikku osa lasta eneses ikka rohkem ja rohkem helenduda. Valgus on jumaluse embleem. Et saada absoluutseks, peab tuhandeid kordi uuesti inimesena sündima, sest igakordses elus on täita üks ülesanne, on astuda üks aste edasi. Kõik olendid on seega kujunemise teel. — Selle kõige sisemisele äratundmisele jõudmine intuitsiooni sügavamal silmapilgul ongi ärkamine, valgustumine, mille tagajärjeks on veendumine surematuses, eneseusaldus ning lootus, kõigi inimeste ning looduse armastus, usuline hardumus, rõõm, rahu, ning kustumatu igatsus tõusta.

Kuni 1903. a. ei erine E. oma põlve luuletajaist millegagi. Ta ainete ring ning sõnade-piltide tagavara ühes värsitehnikaga tuletab elavalt meelde K. E. Sööti (vt.) ja Juh. Liivi. Kuid juba 1905. a. peab E. olema jõudnud uuele sisemisele äratundmisele, mille tulemuseks on 4 kogu luuletusi, mis on kui ühe pikema laulu sadanded variandid. Need kogud on »Uued luuletused« (1909), »Hallid laulud« (1910), »Valge öö« (1920) ja »Kadunud kodu« (1920). Uus läbielamine, uus veendumus jumaluses, »mis on kõige asja sisemine olevus, mis elab igaühe südames, mis asjade muutumises ja vaheldumises on igavene, kõrge ja ainus ning mis on kõige kujunemise igavene siht« (vt. E. artikkel »Iseenese tee« »Lindas« 1905), — see veendumus õigustab nimetama oma luuletuskogu »Uuteks luuletusteks«, nõnda nagu »Hallidegi laulude« pealkiri on õigustatud sest tundmisest, et jumalust tajunud vaimule on maine elu vaid puur, on hall laul, mis kostab ümberringi, on üks ainus igatsus kadunud kodu järele, mis on E. juures saanud jumaluse valguse sümboliks ning asukohaks. Kõik on hõõgumine, meeldejäänud jumalik meloodia, mis ei lase E.-t lahti, kõik on kõige armastus, kõigega kokkusulamine, kõigega koosrändamine, et jõuda ühisele sihile. Sellest E. rändajalaulud »Uutes luuletustes«, »Hallides lauludes« ja teistes, sellest panteistlik looduse käsitlus ning hardumus. Sellel rännakul, selles kujunemises ei saa keegi teist aidata, — sellest E. individualism, minatunne. Kõigest eelöeldust on välja kasvanud lürismist hõõguvad luuletused »Koju igatsus«, »Talvine udu«, »Koju jõudes«, »Kodukask« ning »Rehetare« (Uued luulet.), sealsamas veel »Mänd«, »Haab«, »Kaer«, »Jutluse ajal«. Siis »Noore suve muinasjutt« (Valge öö) ja »Kodu luule«, »Vaikne tuba« (Kad. kodu). — Erikoha E. toodangus nõuavad ta »Hallid laulud« oma poeetilise usaldatavuse, plastilikkuse ning sonoorse jõuga. See on E. parem luuletuskogu. Siin on kõige rohkem elamust, miinimum refleksi, maksimum plastilikkust E. juures. Kuid kõige õnnelikum on E. siseilma elamuste vastavus konkreetsete lapsepõlve mälestuste ning lapsepõlve koduga üldse. Neist lapsepõlve, kodu ning kodulooduse elamusist on tõusnud ka E. ballaadikujulised luuletused, mis on kõige kaunimaid E. luuletusi. Need on »Vanaisa surm«, »Kolm eite«, »Võiks otsast alata«, »Nii pikk, nii pikk«. Samast, peaaegu kosmilisest haaravusest tõusnud laulud on »Hõõgumine«, »Valgel ööl«, »Rändaja õhtulaul«, »Kauge kõlin«, »Tuul laulis«. — Luuletuskogude »Valge öö« ning »Kadunud kodu« poeetiline jõud on palju väiksem, neis korduvad peaaegu kõik endised motiivid, kuid juba palju abstraktsemal kujul.

On loomulik, et E., kelle uus sisu vana vormi ei mahtunud, siirdus vabale värsile, uuele rütmile. Vana surnud värsimõõdu lõh-